

Lasten ja nuorten rikollisuuden vähentäminen

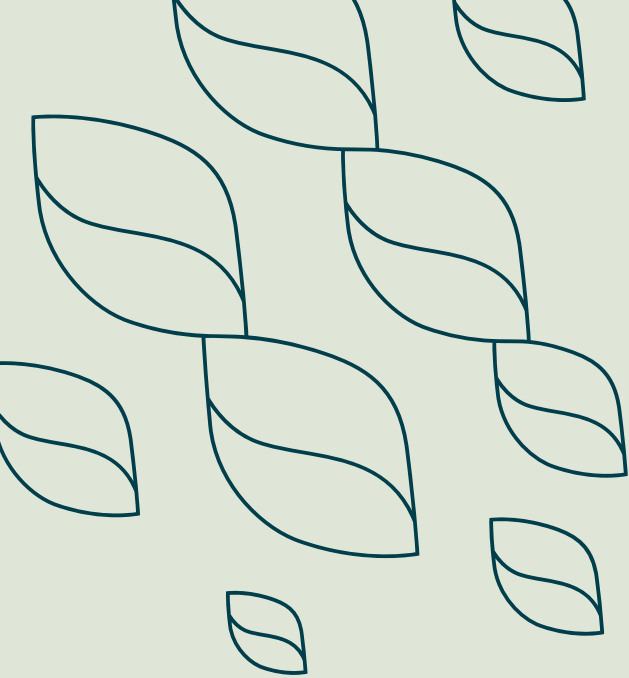
Elina Pekkarinen

Lapsiasiavaltuutettu

Kansallinen turvallisuustapahtuma 2022

Porvoo

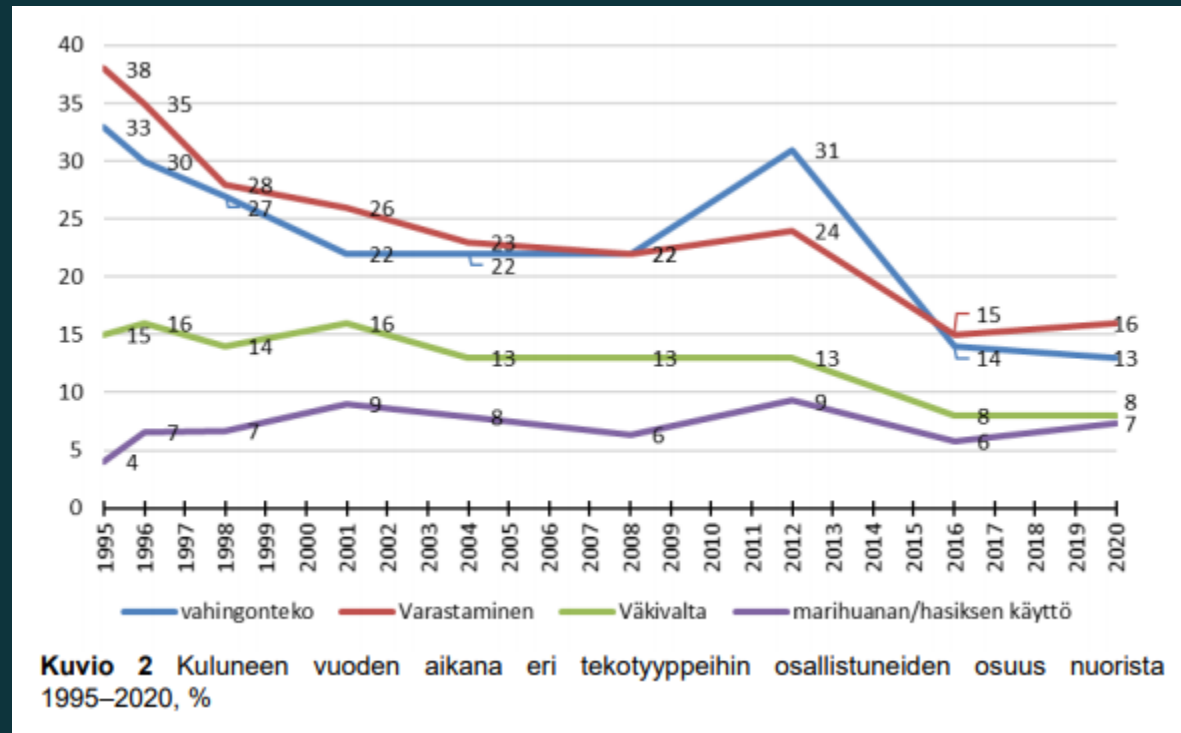
20.5.2022

YK:n lapsen oikeuksien sopimus pähkinänkuoressa

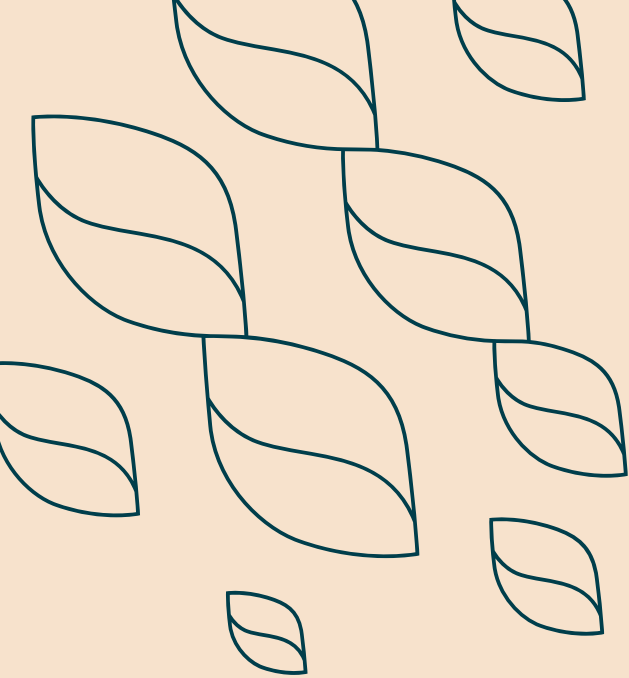
- Maailman ratifioituin ihmisoikeussopimus
- Laadittiin vuonna 1989
- Tuli voimaan Suomessa 1991
- Sopimusta raamittaa neljä yleisperiaatetta
 - Oikeus syrjimättömyyteen (2 artikla)
 - Lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla)
 - Oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla)
 - Oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi (12 artikla)
- Suomessa sopimus on saatettu voimaan lailla
- Lapsiasiavaltuutetun tehtävä on varmistaa, että lasten asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Lapset ja normirikkomukset

Kuvio 2 Kuluneen vuoden aikana eri tekotyyppeihin osallistuneiden osuus nuorista 1995–2020, %

- Alaikäisten rikokset ovat verrattain harvinaisia
- Vuosi 2020 on ilmeisesti kääntänyt myönteisen kehityksen etenkin vakavien väkivallantekojen osalta.

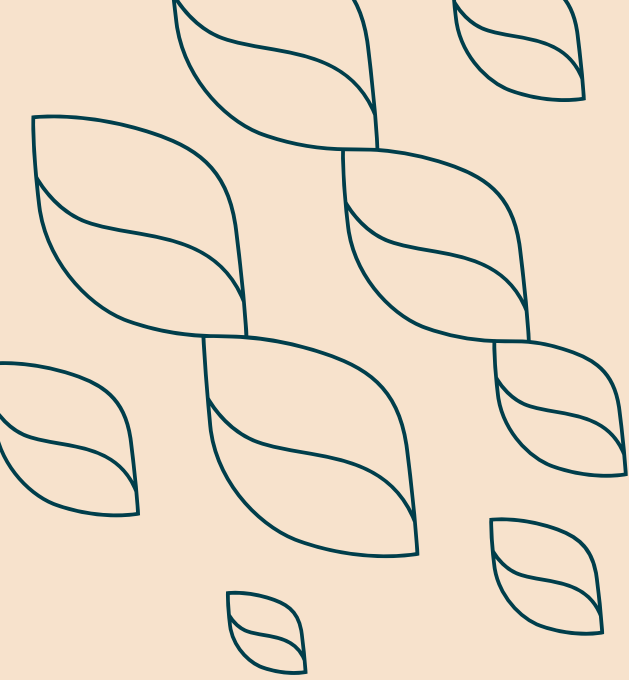
Kun lapsi syyllistyy rikokseen (40 ja 41 art.)

- Lapset eroavat henkiseltä ja fyysiseltä kehitykseltään aikuisista
- YK:n lapsen oikeuksien komitealla on vahva psykososiaalinen lähestymistapa rikolliseen käyttäytymiseen
- Rikosoikeusseuraamusten välttäminen
- *”(L)asta, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, jota syytetään siitä tai jonka on todettu sitä rikkoneen, tulisi aina kohdella tavalla, joka edistää lapsen ihmisarvoa ja arvokkuutta. Todisteet osoittavat, että lasten tekemien rikosten yleisyys yleensä vähenee, kun näiden periaatteiden mukaiset järjestelmät on otettu käyttöön.”
Yleiskommentti nro. 25*
- Suomessa rikosseuraamukset ja sosiaalihuollon toimenpiteet on erotettu toisistaan 1800-luvun lopulta asti.

Rikosten torjunta on laaja-alaistan lapsen oikeuksien edistämistyötä

- Rikokset vaikuttavat monella tapaa paitsi lasten myös koko yhteisön rakenteellisen, sosiaaliseen ja koettuun turvallisuuteen
- Lapsella on oikeus suojeluun väkivallalta
- Lapsella on oikeus turvallisuuteen
- Lapsella on oikeus leikkiin, vapaa-aikaan ja virkistytymiseen
 - Hengailu ja kavereiden tapaaminen on nuorisoikäisten leikkiä ja sille on luotava turvalliset puitteet
- Rikoksia tehneellä lapsella on samat oikeudet kuin muillakin lapsilla ja YK:n lapsen oikeuksien komitea kiinnittää heidän kohteluun myös erityistä huomiota.

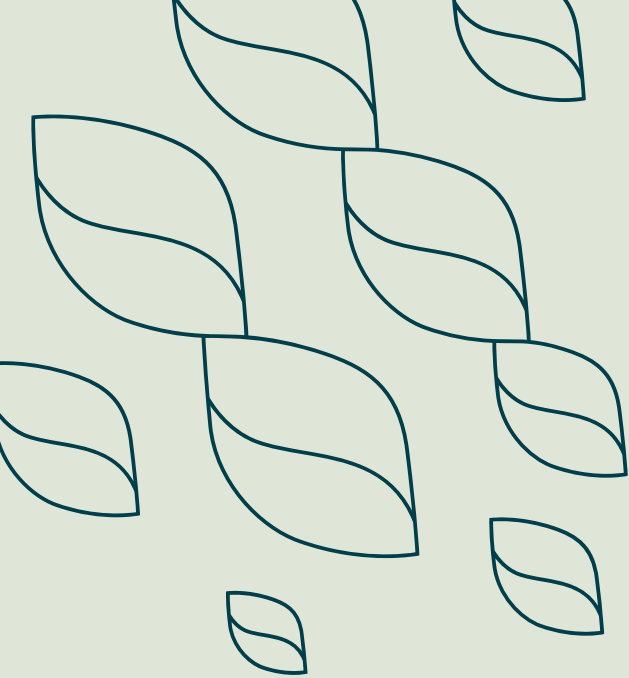
Mikä tehoaa lasten rikoksiin?

- Pelottelu ja kontrolli eivät ole tehokkaita, vaan jopa kontraproduktiivisia interventioita
- Osalle lapsista riittää kevyt puhuttelu
- Laajat ja pitkäkestoiset interventiot tulisi kohdistaa nuoriin, joiden riski uusia rikoksia on suuri
- Perhettä osallistavien psykososiaalisten ja terapeuttisten menetelmien vaikuttavuudesta on tutkimusnäyttöä
- Nuoret itse toivovat hyvin erilaisia asioita, mutta yksi tekijä yhdistää näkemyksiä: aikuisia, joilla on oikea asenne, tarvitaan.

Jos olis ollu joku, joka puhuis järkevästi, että hei, mulla on tästä kokemusta, [--] että kannattaako sun, että sulla on tässä kaksi tietä. [--] nuoret tietää ja aistii kenelle avautuu, et ei ehkä sulle avautuis, sulla ei ole kokemusta tässä elämässä näistä jutuista. (--)

Yksi syy, miksi ihmiset ei muutu, kun ei saa mistään työpaikkoja. (Ali, teoksessa Hoikkala ym. 2019)

Miten lasten rikoksiin puututaan?

- Rikosvastuikäraja Suomessa on 15 vuotta, tätä nuoremmat ohjataan lastensuojelun piiriin, joka voi puuttua myös 15–17 –vuotiaiden rikoksiin
- Systematisoidut interventiot on kohdistettu varhaiseen puuttumiseen, kuten ensikertalaisten puhuttamiseen ja arviointiin
- Toistuvasti ja pitkäkestoisesti vakavia rikoksia tekeville lapsille ei ole systemaattisia toimintamalleja
- Rikosten jättämistä tukevia toimenpiteitä ei ole
- Rikosoikeuden ja lastensuojelun prosesseja ei aina soviteta yhteen nuoren edun mukaisesti, koska nuoren palvelukokonaisuudella ei ole selkeää vastuutahoa
- Myös lapset ja nuoret itse kertovat, että palveluja on niukasti
- Rikoksia tekevä lapsi jää herkästi erilaisten palvelujen väliin ja viranomaisten pompoteltavaksi.

*Öö.. kerran mulla oli yksi palaveri jossa oli yksitoista ihmistä. Minä, kaksi poliisia, kaksi sossua, toinen sossu, mun psykologi, äitin psykologi, minä, äiti, iskä, kuraattori, terkka, sit oli yks erityisluokanope, oman luokan ope, reksi. Olihan niitä paljon enemmän kuin yksitoista *nauraa* öö.. kuka muu? niin ja sitten luokanvalvoja. Kyllä. (Sofia, teoksessa Hoikkala ym. 2019)*

Johtopäätökset

- Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan kasvuympäristöön
- Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea ja hoitoa omaan ongelmakäyttäytymiseen
- Valtioiden velvollisuus ehkäistä nuorisorikollisuutta ja puuttua siihen on yksiselitteinen ja kytkeytyy useisiin oikeuksiin
- Vakava rikos on tragedia niin uhrin, tekijän, läheisten kuin koko yhteisön näkökulmasta
- Desistanssin haasteet on syytä ymmärtää, jotta rikollisen elämän jättäminen on mahdollista
- Rikostorjunta edellyttää monialaista ja jatkuvaa työtä, jossa lapset ja nuoret ovat vahvasti mukana.

A person wearing a beanie and a backpack is seen from behind, looking towards a large, multi-story building. The scene is dimly lit, and the image has a dark teal overlay. The word "Kiitos!" is written in white, italicized font on the right side of the image.

Kiitos!

Lähteet

Haikkola, Lotta & Hästbacka, Noora & Pekkarinen, Elina (toim.)(2019) Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-737-6>

Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Näsi, Matti (2016) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Tobin, John (toim.)(2019) The UN Convention on the Rights of the Child. A Commentary. Lontoo: Oxford University Press.

Yleiskommentti nro. 13 (2011) Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi. YK:n lapsen oikeuksien komitea. Epävirallinen käännös: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.

Yleiskommentti nro 17 (2013) Lapsen oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin (31 artikla).

Yleiskommentti nro 24 (2019) lapsen oikeuksista rikosoikeusjärjestelmässä.

Kaikki yleiskommentit ovat epävirallisina suomenkielisinä käännöksinä osoitteessa:
<https://lapsiasia.fi/yleiskommentit>